

Museus i gent gran. Redescobrint la vellesa

Published by [Interacció](#) [1] on 01/10/2021 - 10:00 | Last modification: 30/03/2026 - 10:07

Quan pensem en la gent gran ens acostuma a venir al cap la imatge entranyable d'un senyora o un senyor balancejant-se suaument en un balancí vora la llar de foc. Amb una manta al damunt, la pipa entre els llavis prims o la llana de fer mitja a les mans arrugades, expliquen històries a la canalla que, asseguda al terra, escolta embadalida. Històries llunyanes, d'aquelles on costa tant discernir la realitat de la ficció. De fet, no és estrany pensar instantàniament en aquesta escena gairebé bucòlica que marca l'inici de nombrosos relats, escrits o filmats. En ple segle XXI, però, la vellesa ha deixat de veure's representada en aquesta caracterització.

En l'àmbit dels museus i el patrimoni s'han fet algunes aproximacions a la tercera edat, si bé el cert és que segueix sent un gran món per explorar. **A casa nostra, són força els equipaments patrimonials que es dirigeixen a la gent gran** (ja sigui de forma puntual o continuada) **però encara són molts els dubtes que giren al voltant d'aquest gran públic:** els estem oferint el que necessiten? Els tractem de forma correcta? Coneixem la seva realitat? Som prou conscients dels seus interessos i capacitats? Sabem com escoltar-los?

La vellesa dels nostres temps i com abordar-la des del punt de vista museístic i patrimonial

Les dades més recents publicades per l'Institut d'Estadística de Catalunya mostren que **prop d'un milió i mig de catalans i catalanes tenen 65 anys o més**. Els principals factors que han provocat un increment de les persones grans són la disminució de la natalitat i l'augment de l'esperança de vida, que el 2018 se situava en gairebé 84 anys (83,58 per ser exactes). Generalment, com més gran és un grup de persones, més diversitat hi ha entre elles, i aquest cas no és una excepció. **És evident que les persones grans no constitueixen un grup homogeni amb unes mateixes característiques pel que fa al seu estat de salut, perfil sociodemogràfic, necessitats i interessos**. No obstant això, **bona part de la societat no té prou present aquesta realitat i associa la vellesa amb la dependència, la fragilitat i altres estereotips**; com per exemple creure que totes les persones grans tenen nets o netes, que totes presenten problemes de visió o audició, i que sempre pensen en el passat (Dodd et al., 2018). A més, aquest estigma sovint ve acompanyat del fenomen de l'**edatisme**, que fa referència a l'actitud discriminatòria envers a una persona a causa de la seva edat. Així doncs, no és estrany que **l'edat sigui considerada la tercera causa de discriminació al món**.

"En general [a Catalunya], hi ha poques regidories de gent gran: això denota certa despreocupació per un tema tan sensible com aquest. Se'ns inclou, sovint, dins de la Regidoria de Benestar i Salut, per la qual cosa se'ns acaba relacionant sempre amb la dependència i amb la malaltia. (Cerdan, 2019, p.18)

"El predomini de la imatge negativa associada al significat de 'vellesa' afecta l'autopercepció que tenen els grans de si mateixos i fa, que molts d'ells, es neguin a definir-se com a 'vells'. (Pérez, 2020, p.34)

Sense anar més lluny, aquesta visió generalitzada que es té de la gent gran també es pot trobar en l'àmbit dels museus. La recerca de Dodd et al. (2018) '*Unexpected Encounters: How museums nurture living and ageing well*', publicada per la universitat de Leicester, recull algunes de les tendències (inconscients) que tenen alguns museus quan pensen en les persones grans:

- Donen per suposat que la millor part de les seves vides ja ha passat.
- Sovint confonen el fet de parlar alt i clar amb tractar als usuaris com si fossin infants.
- Solen **centrar-se en el seu estat de salut** i en el valor terapèutic que poden tenir per contribuir a millorar la seva sensació de benestar.
- Acostumen a organitzar sessions basades en la **memòria i reminiscència**.

Certament, les dues últimes no són tendències ni molt menys errònies. Tanmateix, és important recordar la diversitat existent entre les persones grans, que permet diferenciar-les de moltes maneres (per gènere, per nivell d'estudis, per orientació sexual, per lloc de procedència, per gustos i interessos...). A continuació ens centrem en una distinció que, malgrat ser força generalista, pot ser d'utilitat pels museus i equipaments patrimonials a l'hora de dissenyar activitats.

- Gent gran amb problemes de salut (física, mental, cognitiva, etc).
- Gent gran amb bona salut (més enllà dels malestars o dolències propis de l'edat).

Gent gran amb problemes de salut

Les malalties respiratòries, cardiovasculars, neurològiques, el càncer, la demència, els trastorns mentals i un llarg etcètera de patologies ens poden afectar durant l'etapa de la vellesa. A més, malgrat no ser una malaltia, cal tenir en compte la **solitud no volguda**, atès que afecta a moltes persones grans i pot ser perjudicial pel seu estat de salut. Tal i com es va assenyalar a l'últim Congrés Nacional de Gent Gran de Catalunya (Cerdan, 2019), aquest sentiment pot generar efectes adversos quant a la salut física (disminució de la resistència a les infeccions, increment de la pressió sanguínia, baixa energia...), al funcionament cognitiu (memòria, velocitat de processament...) i a l'estat emocional (problemes de salut mental, depressió, i incrementant el desig de morir).

Brian Fegter | Unsplash

Per tal de dissenyar experiències positives adreçades a les persones grans que pateixen algun tipus de dolència o malaltia és important que el museu o equipament patrimonial en qüestió es plantegi, abans que res, quins **objectius** pretén assolir: vol propiciar que els destinataris passin una bona estona (que es distreguin, canviïn d'entorn, passin un temps de qualitat amb els seus cuidadors...)? O bé vol aconseguir generar un impacte concret i positiu en el seu estat de salut i benestar? **Mentre que en el primer supòsit la col·laboració i assessorament de l'àmbit sanitari i dels serveis socials és recomanable, en el segon pot considerar-se del tot fonamental.** Dit d'una altra manera, els museus i la cultura en general poden arribar a ser determinants de salut si sumen esforços i treballen conjuntament amb els professionals de l'àmbit sanitari, la geriatria o la gerontologia. Ara bé, això no significa que siguin actius de salut *per se*. En relació amb aquest tema, podeu consultar l'[article](#) [2] intitulat 'Les arts poden marcar la diferència' d'Interacció basat en l'informe de Fancourt i Finn (2019).

A casa nostra, el [programa Alzheimer](#) [3] del CCCB és un gran referent. S'inscriu dins del grup d'activitats que pretenen fer passar una bona estona als participants i, en aquest cas, també als seus familiars i cuidadors. A més, **el programa ha demostrat repetides vegades que els estereotips esmentats anteriorment tampoc s'acaben de complir en el cas de les persones grans malaltes.** Si, com se sol dir, es trobessin atrapades en el passat, difícilment s'haurien pogut tirar endavant amb èxit moltes de les visites a les exposicions que acull el centre (com ara les de [Mart](#) [4], [Gameplay](#) [5] i [+Humans](#) [6]).

Un altre exemple més recent és el cicle de visites organitzat per la Taula de Museus i Accessibilitat i adreçat als usuaris dels centres de dia de l'Associació de familiars de malalts d'Alzheimer de Barcelona (AFAB). **Diversos museus de la Taula han participat en el projecte, que s'ha fet de forma online mentre els usuaris i usuàries no podien sortir de les seves residències i centres de dia.** Les visites no presenten un fil conductor entre elles sinó que cada museu ha fet la seva proposta, amb el simple i necessari objectiu de trencar amb la rutina dels usuaris i fer-los passar una bona estona.

Pel que fa als projectes que es proposen aconseguir una millora concreta en la salut i el benestar de les persones cal destacar **Art Gran**, un projecte de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB). Malgrat que va quedar aturat just abans de posar-se en marxa a causa de la pandèmia, es tracta d'un bon exemple per dos motius:

- S'adreça a una **població concreta**; persones grans de la ciutat de Barcelona que pateixen solitud no volguda.
- La **cocreació** entre l'ASPB i els cinc equipaments museístics on està previst que es desenvolupi el projecte (MNAC, CCCB, Museu Picasso, Caixa Fòrum i Recinte Modernista de Sant Pau) ha estat present des de la fase inicial.

Gent gran amb bona salut

Més enllà dels petits malestars propis de l'edat, entre la gent gran hi ha un gran grup de persones que gaudeixen de bona salut. Aquest sol ser el cas de les que acaben de fer 65 anys o s'han jubilat recentment.

Tiago Muraro | Unsplash

En paraules de Laura Pérez (2020) "**Existeixen poques investigacions sobre les relacions entre la vellesa satisfactòria i l'activitat participativa com a indicador de qualitat de vida**" (p.12). Si bé és necessari que l'àmbit de la recerca comenci a treballar en omplir aquest buit per recolzar i legitimar les propostes culturals, **els equipaments patrimonials i la cultura en general poden anar traçant el seu camí**. Tant és així que, adreçant els seus programes i activitats a les persones grans amb bona salut poden contribuir a:

- Treballar l'**aprenentatge al llarg de tota la vida**.
- Promoure l'**envelliment actiu** i generalitzar aquest concepte entre la societat.
- Demostrar que la **capacitat d'aprenentatge no disminueix** fins a edats molt avançades.
- Canviar els **prejudicis** que la societat té al voltant de les persones grans.
- Contribuir a fer més planera la **transició entre la vida laboral i la jubilació**.

Si en el grup anterior la implicació dels serveis socials i de l'àmbit sanitari és crucial, en aquest cas **les aules d'extensió universitària i les oficines de voluntariat presents en molts ajuntaments es poden convertir en uns grans aliats**. En aquesta línia, i gràcies a la col·laboració amb l'Aula d'Extensió Universitària de Sabadell [7], el museu d'art de Sabadell va poder fer arribar l'art contemporani sabadellenc a centenars de persones de la mà de dues docents de la universitat. D'altra banda, el voluntariat pot ser una excel·lent eina per combatre l'aïllament social, especialment en temps de pandèmia. Aquest és un dels objectius del [Museu de la Colònia Vidal](#) [8] de Puig-Reig, que busca voluntaris majors de 60 anys per preservar la memòria històrica del museu. Sens dubte hi surten guanyant totes les parts, ja que, a més de mantenir viva la història del museu, "El projecte servirà per enriquir el dia a dia d'aquestes persones, prevenint així el seu envelliment social i aconseguir que es mantinguin actives, dinàmiques i participatives dins de la societat."

Es Baluard Museu d'Art Contemporani de Palma constitueix un bon exemple a seguir a l'hora d'adreçar-se a les persones que es troben a l'etapa de la vellesa en situació de bona salut. Així doncs, cal destacar el seu projecte [GranGent/GentGran](#) [9], un **programa d'activitats pensat per donar veu a la gent gran, afavorir l'envelliment actiu i promoure la interacció amb els nets i netes**.

"Per garantir la bona qualitat dels nostres programes, a Es Baluard tenim en compte que aquests han d'estar basats en les necessitats de les persones grans (en els seus interessos, desitjos, històries personals i expectatives) i s'han de desenvolupar mitjançant una metodologia activa i participativa. És crucial, també, desenvolupar els continguts a través de les persones grans participants, treballant per a elles i sobre elles però també amb elles."

A escala internacional val la pena esmentar novament la recerca de Dodd et al. (2018) que descriu un programa pilot dut a terme entre el 2016 i el 2018 a 6 museus anglesos (Manchester Museum, World Museum Liverpool, Bolton Museum, The Whitaker de Rossendale, Gallery Oldham i The Atkinson de Sotuhport). **Mentre que les col·leccions més utilitzades per interactuar amb les persones grans acostumen a ser les relacionades amb la història social, aquest experiment es centra en les de patrimoni natural**. Un dels resultats més significatius del projecte té a veure amb la percepció del temps dels participants, i és que es va comprovar que "les persones grans solen tenir una percepció del temps diferent a la que tenien quan eren més joves: són capaces de viure el moment, de reflexionar sobre el lloc en el qual es troben ara, en comptes de centrar-se en el passat o el futur".

Tornant de nou a casa, el cicle de visites '[Els museus et visiten](#) [10]' també mereix una menció. Es tracta d'una altra iniciativa impulsada per la Taula de Museus i Accessibilitat, també molt recent. Les persones destinatàries

són usuàries del servei Vincles BCN o dels casals de persones grans. **Es tracta d'un cicle de visites online que ha permès als museus apropar-se a les llars de les persones grans, algunes de les quals amb la càrrega de la solitud no volguda al damunt**, un sentiment que ha crescut exponencialment des de l'arribada de la pandèmia. Cal destacar que el projecte comptarà amb una **avaluació acadèmica** a càrrec del grup de recerca Didàctica i Patrimoni de la Universitat de Barcelona i del grup de recerca TUDISTAR de la Universitat Autònoma de Barcelona. Queda palès, doncs, que el paper que pot jugar la cultura en les persones grans amb bona salut comença a despertar l'interès dels investigadors i investigadores del territori català.

En el nostre imaginari, memòria i gent gran són dos conceptes estretament relacionats. Si és així, probablement és perquè les activitats basades en la reminiscència, en els records i en les èpoques passades són francament una bona opció. Altrament, no seria la forma d'aproximació a la gent gran més freqüent entre els equipaments museístics. Això no obstant, és moment de fer un pas més enllà i començar a pensar des d'una perspectiva més amplia; i és que **les activitats adreçades a la gent gran poden ser tan diverses com diversos és el col·lectiu.** Acotar el grup concret de persones grans destinatàries, definir els objectius i forjar aliances amb professionals de sectors tan variats com el de la salut, serveis socials, educació i voluntariat són sens dubte elements crucials. Ara bé, el primer pas és més senzill, i al mateix temps ben complex: **escoltar.** Escoltar en primera persona la veu de l'experiència per descobrir què pensa, què espera i què vol de nosaltres la gent gran i, d'aquesta manera, oferir-los cada vegada propostes més diverses i adaptades a la vellesa dels nostres temps. Qui sap, potser recuperar l'atmosfera del balancí, la manta i la llar de foc faria més fàcil la tasca d'escoltar?

Referències bibliogràfiques

Cerdan, A. (2019). *Les persones grans del futur: polítiques d'adaptació de la societat a l'envelliment*. Generalitat de Catalunya. dretssocials.gencat.cat [11]

Dodd, J., Jones, C., Plumb, S., McGhie, H., i Blazejewski, L. (2018). *Unexpected Encounters: How museums nurture living and ageing well* [12]. Research Centre for Museum and Galleries, University of Leicester. le.ac.uk/rcmg/publications [13]

Fancourt, D., i Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? : a scoping review* (Ser. Health evidence network synthesis report, 67). WHO Regional Office for Europe. euro.who.int/en/publications [14]

Pérez, L. (2020). *Dones, grans, independents i empoderades per l'interès cultural* [Treball de Fi de Màster, Universitat de Barcelona]. Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona <http://hdl.handle.net/2445/173865> [15]

Categories: Article

Categories: Articles i anàlisi

Tags: equipaments culturals

Tags: cultura i salut

Tags: diversitat cultural

Tags: públics de la cultura

Tags: inclusió cultural

- [16]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2021/10/museus-gentgran>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/CIDOC/blogs/2020/arts-marcar-diferencia>

[3] <https://www.cccb.org/ca/el-ccb/programa-alzheimer/231797>

[4] <https://www.cccb.org/ca/exposicions/fitxa/mart/232742>

[5] <https://www.cccb.org/ca/exposicions/fitxa/gameplay/232349>

[6] <https://www.cccb.org/ca/exposicions/fitxa/humans/129032>

[7] <http://museus.sabadell.cat/destaquem/museu-d-art/786-el-museu-d-art-col-labora-amb-l-aula-d-extensio-universitaria-de-sabadell-per-a-la-gent-gran>

[8] <https://puig-reig.cat/arxiu/es-busquen-voluntaris-majors-de-60-anys-per-a-preservar-la-memoria-historica-del-museu-de-la-colonia-vidal/>

[9] <https://www.esbaluard.org/ca/programas/grangentgentgran/>

[10] <http://museusiaccessibilitat.blogspot.com/2021/03/la-taula-de-museus-i-accessibilitat.html>

[11] https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/03ambits_tematics/04gentgran/congres_nacional_gent_gran/8e_congres/Primera_ponencia_B.pdf

[12] https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/unexpected_encounters_s_1.pdf

[13] <https://le.ac.uk/rcmg/publications>

[14] <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-and-well-being-a-scoping-review-2019>

[15] <http://hdl.handle.net/2445/173865>

[16] <https://interaccio.diba.cat/node/8712>